FORMATION OF THE AXIOLOGICAL COMPETENSE OF STUDENTS THROUGH PHISICAL CULTURE AND SPORTS UNDER MARTIAL LAW

ФОРМУВАННЯ АКСІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Hennadii Leshchenko[1]

DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-715-4-29

Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the theoretical, methodological and pedagogical principles of the formation of axiological competence of higher education applicants in modern social conditions.

The subject of the study is the theoretical principles of the formation of axiological competence of student youth by means of physical culture and sports in conditions of martial law.

The methodological basis of the study is the integration of axiological, competency, activity, personally oriented, systemic and environmental approaches, which provide a comprehensive understanding of the process of forming axiological competence.

The purpose of the study is to theoretically substantiate the pedagogical conditions and develop an author's system for the formation of axiological competence of student youth in martial law conditions.

The article consistently reveals the content of the concept of "axiological competence", analyzes modern scientific approaches to its interpretation, characterizes the educational potential of physical culture and sports, defines the system of values formed in the process of physical culture and sports activities, investigates the psychological and pedagogical mechanisms of their assimilation, substantiates the pedagogical conditions for the effective

[1] Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Sports Games and Mass Sports,
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Ukraine

© Hennadii Leshchenko

organization of the educational process, and also proposes a system for the formation of axiological competence of student youth. Particular attention is paid to the adaptation of pedagogical decisions to the conditions of martial law, the development of resilience, psychological self-regulation, social responsibility, a culture of health, civic activity and students' readiness for moral choice in conditions of uncertainty.

The results of the study prove that the effective formation of axiological competence is possible only under the condition of comprehensive integration of physical culture and sports with value-oriented content of education, partnership pedagogical interaction, active involvement of students in various types of physical culture and sports, public and volunteer activities, use of modern digital technologies, systematic reflection and creation of a holistic educational environment that promotes personal development. The author's system substantiated in the monograph provides a consistent transition from awareness of socially significant values to their internal acceptance and practical implementation in the educational, professional and public activities of student youth. *The practical value* of the study lies in the possibility of using its results when improving the content of physical education, developing educational programs, educational and methodological support of disciplines of physical culture and sports, training future specialists in various specialties and organizing educational work in higher education institutions. The proposed conceptual provisions and pedagogical solutions can be adapted to various educational contexts and serve as a basis for further scientific research in the field of pedagogy, physical culture and sports, and axiological education.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується масштабними суспільними трансформаціями, спричиненими умовами воєнного стану, які охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, зокрема освіту, культуру, соціальні відносини та систему цінностей. Повномасштабна війна актуалізувала необхідність переосмислення пріоритетів виховання молодого покоління, посиливши суспільний запит на формування особистості, здатної демонструвати громадянську відповідальність, життєстійкість, патріотизм, моральну зрілість та готовність до конструктивної діяльності в умовах соціальної нестабільності.

Особливої уваги в сучасних умовах потребує студентська молодь як соціальна група, що перебуває на етапі активного професійного, світоглядного та особистісного становлення. Саме в період навчання у закладі вищої освіти відбувається інтенсивне формування життєвих орієнтирів, переконань і моделей поведінки, які визначатимуть майбутню професійну та громадянську діяльність особистості. Водночас сучасні виклики зумовлюють необхідність посилення аксіологічної складової освітнього процесу, спрямованої на розвиток здатності молоді усвідомлювати, приймати та реалізовувати суспільно значущі цінності.

У цьому контексті особливого значення набуває проблема формування аксіологічної компетентності здобувачів вищої освіти. На відміну від традиційного розуміння ціннісного виховання, аксіологічна компетентність передбачає не лише наявність знань про цінності, а й готовність особистості керуватися ними у процесі прийняття рішень, міжособистісної взаємодії та суспільної діяльності. Її формування є необхідною передумовою підготовки конкурентоспроможного фахівця, здатного до відповідального виконання професійних і громадянських обов'язків.

Вагомим ресурсом реалізації зазначених завдань виступають фізична культура і спорт, які традиційно розглядаються як важливі складники гармонійного розвитку особистості. Їхній педагогічний потенціал полягає не лише у зміцненні здоров'я та підвищенні рівня фізичної підготовленості молоді, а й у створенні умов для засвоєння моральних норм, розвитку самодисципліни, наполегливості, відповідальності, здатності до співпраці та взаємопідтримки. В умовах воєнного стану фізкультурно-спортивна діяльність набуває додаткового значення як засіб підтримки психоемоційної стійкості, формування життєстійкості та розвитку громадянських цінностей.

Аналіз наукової літератури свідчить про значний інтерес дослідників до проблем ціннісного виховання молоді, компетентнісного підходу в освіті та виховного потенціалу фізичної культури і спорту. Водночас питання формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану залишається недостатньо розробленим. Потребують подальшого наукового осмислення структурні компоненти аксіологічної компетентно-

сті, педагогічні умови її формування, механізми інтеграції ціннісного змісту в систему фізичного виховання та можливості використання фізкультурно-спортивної діяльності як засобу розвитку життєстійкості, громадянської відповідальності та національної свідомості студентської молоді.

Актуальність дослідження зумовлена суперечністю між зростаючою суспільною потребою у формуванні ціннісно зрілої, соціально відповідальної та життєстійкої особистості здобувача вищої освіти й недостатнім використанням аксіологічного потенціалу фізичної культури і спорту в освітньому процесі закладів вищої освіти в умовах воєнного стану.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування педагогічних умов та розроблення авторської системи формування аксіологічної компетентності студентської молоді в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

1. Проаналізувати сучасні наукові підходи до трактування поняття «аксіологічна компетентність» у педагогічній теорії та практиці.

2. Визначити сутність, структуру та функції аксіологічної компетентності студентської молоді.

3. Розкрити виховний потенціал фізичної культури і спорту у формуванні ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти.

4. Охарактеризувати особливості формування аксіологічної компетентності в умовах воєнного стану.

5. Визначити педагогічні умови та механізми ефективного використання засобів фізичної культури і спорту для розвитку аксіологічної компетентності студентської молоді.

6. Розробити педагогічну систему формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту.

Методологічною основою дослідження виступають аксіологічний, компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний та системний підходи.

Аксіологічний підхід забезпечує дослідження процесу формування особистості через засвоєння та реалізацію системи цінностей. Компетентнісний підхід орієнтує на розгляд аксіологічної компетентності як інтегрованого результату освіти. Особистісно орієнтований підхід передбачає визнання здобувача освіти активним суб'єктом власного

розвитку. Діяльнісний підхід дозволяє розкрити виховний потенціал фізкультурно-спортивної діяльності, а системний підхід забезпечує цілісне бачення процесу формування аксіологічної компетентності як складної педагогічної системи.

Для реалізації поставлених завдань використано комплекс взаємодоповнювальних *методів дослідження*: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та систематизацію наукових джерел; теоретичне моделювання; структурно-функціональний аналіз; інтерпретацію та узагальнення результатів наукових досліджень.

Логіка дослідження зумовлена поставленою метою та передбачає послідовний перехід від аналізу теоретичних засад проблеми до визначення практичних механізмів її розв'язання. Спочатку розкривається сутність аксіологічної компетентності як педагогічного феномена та її значення у професійному й особистісному становленні студентської молоді. Далі аналізується виховний потенціал фізичної культури і спорту як засобу формування цінностей особистості. Наступний етап дослідження присвячено визначенню специфіки формування аксіологічної компетентності в умовах воєнного стану. Завершується дослідження обґрунтуванням педагогічних умов та розробленням педагогічної системи формування аксіологічної компетентності здобувачів вищої освіти засобами фізичної культури і спорту.

1. Аксіологічна компетентність у контексті фізичної культури і спорту

У науковому дискурсі поняття «аксіологічна компетентність» набуває особливої актуальності у зв’язку з переорієнтацією сучасної освіти на формування особистості, здатної не лише володіти системою знань, а й усвідомлено керуватися цінностями у професійній, громадянській та міжособистісній діяльності. Аксіологічний вимір освіти дедалі більше розглядається як необхідна умова підготовки фахівця, який здатний діяти відповідально, етично та соціально зріло в умовах суспільних трансформацій.

Теоретичні засади аксіологічного підходу були закладені у працях В. Андрущенка, який обґрунтовував гуманістичну спрямованість освіти та її роль у формуванні ціннісного світу особистості [2]. На думку Т. Андрущенко, сучасна освітня політика має ґрунтува-

тися на гармонійному поєднанні національних і загальнолюдських цінностей. Освіта покликана не лише забезпечувати професійну підготовку, а й формувати особистість, здатну до демократичної взаємодії, відповідального громадянства, поваги до прав людини та збереження національної культурної ідентичності. Саме така аксіологічна спрямованість освіти відповідає європейським тенденціям її розвитку та створює підґрунтя для виховання ціннісно зрілої особистості [3].

Важливе значення мають також дослідження І. Беха, який розглядав виховання як процес становлення ціннісно-смислової сфери людини та підкреслював необхідність розвитку внутрішньої моральної регуляції поведінки. На думку вченого, саме цінності визначають спрямованість діяльності особистості та її здатність до відповідального вибору [4, с. 8-9].

Проблему ціннісних орієнтацій молоді досліджували В. Кремень [8] та О. Гріньова [5], які наголошували на визначальній ролі освіти у формуванні життєвих пріоритетів, громадянської позиції та здатності до самореалізації. У їхніх працях підкреслюється, що сучасний фахівець має бути не лише професійно підготовленим, а й ціннісно зрілим, здатним до морального самовизначення та соціальної відповідальності.

У сучасній педагогічній науці фізична культура трактується як складова загальної культури суспільства, що інтегрує матеріальні й духовні цінності, створені людством у процесі фізичного вдосконалення особистості. Сутність аксіологічного потенціалу фізичної культури полягає в тому, що її зміст ґрунтується на універсальних людських цінностях. Здоров'я, людська гідність, взаємодопомога, повага до суперника, чесність, відповідальність, самовдосконалення, справедливість і командна взаємодія становлять основу сучасної спортивної етики. Саме ці цінності формують гуманістичний характер фізичної культури та визначають її виховний потенціал.

Так, фахівці з фізичного виховання підкреслюють, що реалізація аксіологічного підходу сприяє підготовці здобувача вищої освіти, як носія цінностей фізичної культури задля успішної самореалізації у професійній, особистій життєдіяльності, повноцінного існування в довкіллі та світі [11].

На думку Б. Шияна, фізична культура є багатокомпонентним соціальним явищем, яке поєднує інтелектуальні, матеріальні, духовні, та культуротворчі функції. Учений підкреслював, що її головне призначення полягає у формуванні гармонійно розвиненої особистості, яка усвідомлює цінність здоров'я, фізичної активності та здорового способу життя як важливих складників людського буття [13, с. 22-23].

Низка дослідників відзначають, що фізична культура є ефективним механізмом соціалізації молодої людини. У процесі фізкультурно-спортивної діяльності студенти засвоюють соціальні ролі, навчаються працювати в колективі, приймати спільні рішення, дотримуватися встановлених правил і конструктивно вирішувати конфліктні ситуації [7;9]. Таким чином, фізичне виховання виступає моделлю соціального життя, у межах якої формуються важливі громадянські якості.

Дослідження Н. Москаленко та Н. Корж свідчать, що систематична рухова активність позитивно впливає не лише на функціональний стан організму, а й на розвиток особистісних якостей студентів. Регулярні заняття фізичними вправами сприяють підвищенню рівня саморегуляції, емоційної стійкості, відповідальності та мотивації до здорового способу життя. Це дає підстави розглядати фізичну культуру як важливий ресурс розвитку аксіологічної сфери особистості [12].

О. Адєєва з співавторами дійшли висновку, що фізична культура як складова загальної культури є сукупністю спеціальних духовних та матеріальних цінностей, і формування цих цінностей на особистісному рівні безпосередньо пов’язано з упровадженням аксіологічного підходу. Реалізація означеного підходу спрямована на підготовку здобувача вищої освіти, майбутнього фахівця, як носія цінностей фізичної культури задля успішної самореалізації у професійній, особистій життєдіяльності, повноцінного існування в довкіллі та світі [1].

Аналіз розглянутих вище наукових праць дозволяє зробити висновок, що фізична культура і спорт володіють потужним аксіологічним потенціалом. Їх педагогічна цінність полягає у створенні умов, за яких студент не лише засвоює соціально значущі цінності, а й набуває практичного досвіду їх реалізації у процесі навчальної, спортивної та суспільної діяльності. Саме тому фізична культура має розглядатися як один із провідних засобів формування аксіологічної компетентності студентської молоді.

Узагальнення наукових підходів дає підстави трактувати аксіологічну компетентність студентської молоді як інтегральну особистісну характеристику, що виявляється у здатності усвідомлено сприймати, інтеріоризувати та реалізовувати систему суспільно значущих і особистісно прийнятних цінностей у процесі навчальної, соціальної та фізкультурно-спортивної діяльності, забезпечуючи відповідальну поведінку, життєстійкість і готовність до конструктивної взаємодії в умовах суспільних викликів.

Структуру аксіологічної компетентності доцільно розглядати як сукупність взаємопов'язаних компонентів:

– когнітивний компонент охоплює знання про загальнолюдські, національні, громадянські та професійні цінності, моральні норми й принципи суспільного життя;

– мотиваційно-ціннісний компонент характеризує ставлення особистості до цінностей, рівень їх прийняття та внутрішньої значущості;

– діяльнісно-поведінковий компонент виявляється у здатності керуватися цінностями в конкретних вчинках, прийнятті рішень, взаємодії з іншими людьми та виконанні соціальних ролей.

– рефлексивний компонент передбачає здатність до самоаналізу, оцінювання власних дій і корекції поведінки відповідно до прийнятих ціннісних орієнтирів.

Функціонально аксіологічна компетентність виконує світоглядну, регулятивну, мотиваційну, комунікативну та громадянську функції. Вона забезпечує орієнтацію особистості у системі суспільних цінностей, регулює поведінку, сприяє формуванню внутрішньої мотивації до соціально корисної діяльності, розвитку культури міжособистісної взаємодії та відповідального ставлення до суспільства й держави.

Особливої значущості аксіологічна компетентність набуває в умовах воєнного стану, коли молодь стикається з необхідністю морального вибору, подолання психологічних труднощів, прояву солідарності, патріотизму та громадянської відповідальності. У таких умовах цінності перестають бути абстрактними поняттями і набувають практичного змісту, визначаючи характер поведінки людини та її здатність до конструктивної взаємодії з суспільством.

Отже, аксіологічна компетентність є важливою педагогічною категорією, що інтегрує знання про цінності, особистісне ставлення до

них, готовність діяти відповідно до прийнятих моральних орієнтирів та здатність до рефлексії власної поведінки. Її формування виступає необхідною умовою підготовки сучасного фахівця і громадянина, а фізична культура і спорт можуть розглядатися як ефективний засіб розвитку ціннісної сфери студентської молоді.

2. Ціннісний потенціал фізичної культури і спорту

Воєнний стан суттєво трансформував соціальні умови життя української молоді, визначивши нові пріоритети виховання та професійної підготовки майбутніх фахівців. Якщо в мирний час фізична культура традиційно розглядалася переважно як засіб зміцнення здоров'я, фізичного розвитку та організації дозвілля, то сучасні суспільні виклики значно розширили її функціональні можливості. За умов війни фізична культура і спорт виступають важливим чинником формування життєстійкості, громадянської свідомості, психологічної стійкості, соціальної згуртованості та готовності молодої людини до конструктивної діяльності в умовах невизначеності.

На основі аналізу сучасних педагогічних досліджень, власного наукового узагальнення доцільно виокремити кілька взаємопов'язаних груп цінностей, формування яких забезпечується засобами фізичної культури і спорту.

Громадянські цінності.

Однією з найважливіших груп є громадянські цінності, які визначають ставлення особистості до держави, суспільства та власної відповідальності перед ними. У процесі фізкультурно-спортивної діяльності студенти набувають досвіду дотримання правил, взаємної відповідальності, чесної конкуренції та співпраці. Ці якості поступово трансформуються у повагу до законів, демократичних принципів, соціальної справедливості та готовність брати активну участь у житті громади.

Особливого значення громадянські цінності набувають в умовах воєнного стану, коли від кожного громадянина очікується відповідальне ставлення до своїх обов'язків, участь у волонтерській діяльності, підтримка військовослужбовців, допомога внутрішньо переміщеним особам та збереження суспільної єдності. Саме фізична культура створює природні умови для розвитку колективізму, взаємної підтримки та відповідальності за спільний результат.

Патріотичні цінності.

Важливе місце у структурі аксіологічної компетентності займають патріотичні цінності. Вони передбачають усвідомлення власної національної ідентичності, повагу до історії, культури, традицій українського народу, готовність захищати державу та сприяти її розвитку.

Фізична культура і спорт мають значний потенціал у формуванні патріотизму. Проведення спортивних заходів, присвячених державним святам, участь у благодійних турнірах на підтримку Збройних Сил України, спортивно-патріотичні акції, зустрічі з ветеранами спорту та військовослужбовцями створюють умови для поєднання фізичного виховання з громадянським і національно-патріотичним вихованням.

Водночас спортивні досягнення українських атлетів на міжнародній арені сприяють формуванню позитивного іміджу держави та зміцнюють почуття національної гордості серед молоді. Усвідомлення причетності до успіхів власної країни виступає важливим чинником розвитку національної самосвідомості студентів.

Морально-етичні цінності.

Не менш важливою складовою аксіологічної компетентності є морально-етичні цінності, які визначають характер міжособистісної взаємодії та моральної поведінки людини. До них належать чесність, відповідальність, взаємоповага, толерантність, справедливість, доброзичливість, емпатія та готовність допомагати іншим.

Особливість фізкультурно-спортивної діяльності полягає в тому, що зазначені якості формуються не через теоретичне навчання, а безпосередньо у процесі практичної взаємодії. Під час виконання командних вправ, спортивних ігор або змагань студенти навчаються узгоджувати власні інтереси з інтересами колективу, підтримувати партнерів, дотримуватися принципів чесної гри, поважати суперника незалежно від результату спортивного протистояння.

Особливої актуальності ці якості набувають у кризових ситуаціях, коли взаємодопомога, людяність та моральна підтримка стають важливими умовами психологічного благополуччя суспільства.

Цінності здоров'я та безпеки.

В умовах воєнного стану суттєво зростає значущість здоров'язбережувальних цінностей. Здоров'я сьогодні розглядається не лише як індивідуальне благо, а як важливий суспільний ресурс, від якого зале-

жить стійкість держави, її людський потенціал та можливості післявоєнного відновлення.

Фізична культура формує відповідальне ставлення до власного здоров'я, потребу в регулярній руховій активності, дотриманні здорового способу життя, профілактиці захворювань та психоемоційного виснаження. Регулярні фізичні вправи сприяють підвищенню адаптаційних можливостей організму, покращують психічне самопочуття, знижують рівень тривожності та допомагають долати наслідки хронічного стресу.

У сучасних умовах дедалі більшого значення набуває також формування культури безпечної поведінки. Заняття фізичною культурою можуть інтегрувати елементи домедичної допомоги, цивільного захисту, безпечної поведінки під час надзвичайних ситуацій, що суттєво розширює виховний потенціал дисципліни.

Професійні цінності.

Для студентської молоді важливим результатом фізичного виховання є розвиток професійно значущих цінностей, серед яких особливе місце займають відповідальність, дисциплінованість, організованість, працездатність, самоконтроль, готовність до постійного професійного самовдосконалення.

Фізкультурно-спортивна діяльність формує здатність працювати в команді, приймати рішення в умовах дефіциту часу, конструктивно реагувати на невдачі, адекватно оцінювати власні можливості та прагнути до постійного розвитку. Саме ці якості сьогодні становлять основу професійної компетентності фахівця незалежно від галузі його майбутньої діяльності.

Цінності життєстійкості.

Особливого значення в умовах війни набуває формування цінностей життєстійкості (*resilience*). До них належать психологічна стійкість, оптимізм, здатність долати труднощі, саморегуляція, емоційна врівноваженість, віра у власні сили та готовність адаптуватися до нових життєвих обставин.

Фізична культура створює численні ситуації подолання труднощів, що сприяє розвитку наполегливості, витривалості та впевненості у власних можливостях. Досягнення навіть невеликих особистих успіхів під час занять фізичними вправами підвищує самооцінку студентів, зміцнює внутрішню мотивацію до самовдосконалення та формує

психологічні ресурси для подолання кризових ситуацій.

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що в умовах воєнного стану фізична культура і спорт виконують значно ширшу місію, ніж забезпечення фізичного розвитку студентської молоді. Вони виступають ефективним педагогічним інструментом формування аксіологічної компетентності, оскільки забезпечують розвиток взаємопов'язаної системи громадянських, патріотичних, морально-етичних, здоров'язбережувальних, професійних та екзистенційних цінностей. Визначальною особливістю фізкультурно-спортивної діяльності є те, що зазначені цінності формуються не шляхом декларативного засвоєння, а через особистісно значущий практичний досвід, емоційне переживання, співпрацю та рефлексію.

Запропонована класифікація може бути використана як теоретична основа для розроблення педагогічної моделі формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану та як методологічний орієнтир для проєктування відповідних освітніх програм.

3. Психолого-педагогічні механізми формування аксіологічної компетентності

Ефективність фізичної культури і спорту як засобу формування аксіологічної компетентності студентської молоді визначається не лише змістом навчально-тренувального процесу, а й психолого-педагогічними механізмами, які забезпечують трансформацію зовнішніх соціальних норм у внутрішні особистісні переконання. На відміну від багатьох інших освітніх дисциплін, фізичне виховання ґрунтується на діяльнісному засвоєнні цінностей, коли студент не просто отримує інформацію про моральні чи громадянські ідеали, а реалізує їх у конкретних видах практичної діяльності. Саме ця особливість визначає його високий виховний потенціал.

У сучасній педагогіці процес формування цінностей розглядається як складна взаємодія когнітивних, емоційних, мотиваційних і поведінкових компонентів особистості. Тому вплив фізкультурно-спортивної діяльності доцільно аналізувати як цілісну систему взаємопов'язаних психолого-педагогічних механізмів, які забезпечують розвиток аксіологічної сфери студентів.

Механізм особистісної інтеріоризації цінностей.

Одним із провідних механізмів є інтеріоризація цінностей, тобто поступове перетворення суспільно значущих норм на внутрішні переконання особистості. З позицій сучасної педагогічної психології цей процес відбувається лише за умови особистісного переживання певної життєвої ситуації. Саме тому фізична культура має суттєві переваги перед суто інформаційними формами навчання.

Під час виконання фізичних вправ, участі у спортивних іграх чи змаганнях студенти постійно стикаються із ситуаціями вибору між чесною і нечесною поведінкою, відповідальністю і байдужістю, співпрацею і суперництвом, дисциплінованістю і недотриманням правил. Повторюваність таких ситуацій поступово формує стійкі моральні установки, які переходять із рівня зовнішнього контролю на рівень внутрішньої саморегуляції.

Важливо, що інтеріоризація відбувається не шляхом примусу, а через особистий досвід успіхів, помилок, відповідальності та взаємодії з іншими людьми. Саме тому сформовані цінності мають більш стійкий характер і проявляються не лише під час занять фізичною культурою, а й у професійній та громадянській діяльності.

Механізм діяльнісного навчання.

Фізична культура є однією з небагатьох освітніх дисциплін, у якій переважає діяльнісний спосіб навчання. Відповідно до діяльнісного підходу особистість формується не стільки під впливом інформації, скільки у процесі власної активності. Саме практична діяльність створює умови для розвитку відповідальності, ініціативності, наполегливості та самостійності.

У фізкультурно-спортивній діяльності кожен студент постійно приймає рішення, аналізує власні можливості, оцінює результати своїх дій, співвідносить особисті інтереси з інтересами команди. Така активна позиція суттєво підвищує ефективність виховного впливу порівняно з традиційними репродуктивними формами навчання.

Особливо цінним є те, що більшість навчальних ситуацій моделює реальні життєві обставини, у яких необхідно швидко приймати рішення, взаємодіяти з іншими людьми, брати відповідальність за власні дії та прогнозувати їхні наслідки. Таким чином фізична культура створює умови для розвитку соціальної зрілості студентської молоді.

Механізм емоційного переживання.

Психологічні дослідження свідчать, що найбільш міцно засвоюються ті цінності, які супроводжуються позитивними емоційними переживаннями. Саме тому важливим механізмом формування аксіологічної компетентності є емоційне залучення студентів до фізкультурно-спортивної діяльності.

Досягнення особистих спортивних результатів, підтримка команди, переживання перемог і поразок, спільне подолання труднощів формують позитивний емоційний досвід, який суттєво підсилює виховний ефект навчального процесу. Завдяки цьому моральні принципи набувають особистісного змісту й асоціюються зі значущими життєвими подіями.

Особливо важливим цей механізм є в умовах воєнного стану, коли фізична активність сприяє зниженню психоемоційної напруги, розвитку психологічної стійкості та відновленню внутрішніх ресурсів особистості. Колективні форми фізичного виховання створюють атмосферу довіри, взаємної підтримки та соціальної безпеки, що позитивно впливає на емоційний стан студентів.

Механізм соціальної взаємодії.

Фізична культура має значний потенціал соціалізації молодої людини. Переважна більшість фізкультурно-спортивних занять передбачає взаємодію між учасниками, спільне виконання завдань, узгодження дій, розподіл ролей і відповідальності.

Саме в процесі соціальної взаємодії формуються навички ефективної комунікації, взаємоповаги, толерантності, довіри, уміння конструктивно вирішувати конфлікти та працювати в команді. Студенти навчаються враховувати позицію інших, координувати власні дії зі спільною метою, приймати колективні рішення та відповідати за їх реалізацію.

У сучасних умовах ці якості набувають особливої значущості, оскільки професійна діяльність більшості фахівців здійснюється саме в командному форматі. Отже, фізична культура виконує не лише виховну, а й соціально-компетентнісну функцію.

Механізм розвитку рефлексії.

Не менш важливим механізмом виступає педагогічно організована рефлексія. Осмислення власних досягнень, аналіз причин успіхів і невдач, оцінювання своєї поведінки та взаємодії з іншими людьми

сприяють формуванню відповідального ставлення до власного розвитку.

Після виконання навчальних завдань або участі у спортивних заходах доцільним є організоване обговорення результатів діяльності. Така педагогічна практика дозволяє студентам не лише оцінити рівень фізичної підготовленості, а й усвідомити моральні аспекти власної поведінки: рівень відповідальності, дисциплінованості, взаємодопомоги, здатності до співпраці.

Саме рефлексія забезпечує усвідомлення студентами особистісної значущості сформованих цінностей і сприяє їх подальшому закріпленню.

Механізм особистісного прикладу викладача.

Особливе місце серед психолого-педагогічних механізмів займає вплив особистості викладача фізичного виховання. Його професійна компетентність, стиль спілкування, моральна культура, ставлення до студентів та організація навчального процесу значною мірою визначають ефективність виховного впливу.

Студенти сприймають викладача не лише як носія професійних знань, а й як зразок поведінки. Демонстрація справедливості, доброзичливості, поваги до особистості, дотримання принципів академічної доброчесності, толерантності та відповідальності створює позитивний педагогічний приклад, який суттєво впливає на формування власної системи цінностей студентської молоді.

Особливої актуальності це набуває в умовах воєнного стану, коли викладач виступає не лише організатором освітнього процесу, а й джерелом психологічної підтримки, соціальної стабільності та моральної впевненості.

Механізм розвитку життєстійкості.

Серед сучасних психолого-педагогічних механізмів особливого значення набуває розвиток життєстійкості (*resilience*). Регулярна фізична активність сприяє формуванню здатності долати труднощі, контролювати власний емоційний стан, адаптуватися до нових умов діяльності та зберігати внутрішню рівновагу.

Систематичне виконання фізичних вправ привчає студентів до постановки цілей, послідовного їх досягнення, подолання фізичних і психологічних бар'єрів. Поступове накопичення позитивного досвіду

зміцнює впевненість у власних силах, розвиває оптимізм, самоконтроль і готовність діяти в умовах невизначеності. У ситуації воєнного стану ці якості набувають не лише особистісного, а й суспільного значення, оскільки забезпечують психологічну стійкість молоді та її здатність до активної участі у відновленні країни.

Отже, виховний вплив фізичної культури і спорту реалізується через комплекс взаємопов'язаних психолого-педагогічних механізмів: інтеріоризацію цінностей, діяльнісне навчання, емоційне переживання, соціальну взаємодію, рефлексію, особистісний приклад викладача та розвиток життєстійкості. Їх синергетична дія забезпечує не лише засвоєння студентами соціально значущих цінностей, а й перетворення цих цінностей на внутрішні регулятори поведінки. Саме тому фізкультурно-спортивна діяльність є ефективним педагогічним середовищем формування аксіологічної компетентності майбутніх фахівців. В умовах воєнного стану значущість зазначених механізмів істотно зростає, оскільки вони сприяють розвитку моральної зрілості, громадянської відповідальності, психологічної стійкості та готовності студентської молоді до конструктивної діяльності в складних соціальних умовах.

4. Авторська концепція формування аксіологічної компетентності студентів

Проведений теоретичний аналіз дає підстави стверджувати, що процес формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту доцільно розглядати не як сукупність окремих виховних заходів, а як цілісну педагогічну систему, що інтегрує ціннісний зміст освіти, фізкультурно-спортивну діяльність, особистісний розвиток здобувачів освіти та соціальні виклики сучасного суспільства. У цьому контексті аксіологічна компетентність виступає інтегральним результатом взаємодії когнітивного, мотиваційного, емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів особистості, які розвиваються в процесі спеціально організованої педагогічної діяльності.

На відміну від традиційних підходів, у яких фізичне виховання переважно орієнтується на розвиток фізичних якостей або формування рухових умінь, запропонований підхід ґрунтується на розумінні

фізичної культури як педагогічного простору розвитку особистості. Основною цінністю такого простору є створення умов, за яких фізична активність стає засобом усвідомлення студентами власної відповідальності за особисте здоров'я, взаємодію з іншими людьми, професійне становлення та активну громадянську позицію.

Концептуально важливим є положення про те, що формування аксіологічної компетентності здійснюється одночасно у двох взаємопов'язаних площинах. Перша охоплює внутрішній розвиток особистості, що проявляється у становленні системи життєвих цінностей, розвитку мотивації до самовдосконалення, формуванні моральних переконань та відповідального ставлення до власної поведінки. Друга площина пов'язана із соціальною взаємодією, у межах якої студент реалізує сформовані цінності у співпраці з іншими людьми, професійній діяльності, громадському житті та суспільно корисній активності. Лише гармонійне поєднання цих площин забезпечує становлення особистості, здатної діяти відповідно до гуманістичних принципів у різних життєвих ситуаціях.

Важливою особливістю запропонованої концепції є розуміння фізкультурно-спортивної діяльності як середовища постійного морального вибору. Практично кожна навчальна або спортивна ситуація передбачає необхідність прийняття рішення, що має не лише практичний, а й ціннісний характер. Виконання командного завдання, участь у спортивному змаганні, допомога партнерові, дотримання правил чесної гри, відповідальність за спільний результат чи подолання власних труднощів є прикладами ситуацій, у яких моральні цінності набувають особистісного змісту. Саме завдяки багаторазовому повторенню таких ситуацій відбувається поступова інтеріоризація соціально значущих цінностей і їх трансформація у стійкі особистісні переконання.

Запропонована концепція також виходить із положення про нерозривний взаємозв'язок фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку особистості. У сучасних умовах фізичне здоров'я не може розглядатися ізольовано від психологічного благополуччя, емоційної стійкості, соціальної активності та моральної зрілості. Відтак фізична культура виступає інтегративним засобом гармонізації всіх сфер розвитку студентської молоді, створюючи умови для комплексного становлення особистості.

Особливого значення запропонована концепція набуває в умовах воєнного стану. Воєнні події суттєво змінили систему суспільних пріоритетів, актуалізували потребу у формуванні життєстійкості, громадянської відповідальності, патріотизму, готовності до взаємодопомоги та соціальної солідарності. Саме тому фізична культура і спорт повинні розглядатися не лише як засоби підтримання фізичної працездатності студентів, а як один із чинників консолідації молоді, розвитку її моральної стійкості та готовності брати активну участь у післявоєнному відновленні українського суспільства.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що ефективність формування аксіологічної компетентності визначається не окремими педагогічними прийомами, а системною взаємодією всіх компонентів освітнього процесу. До них належать ціннісно орієнтований зміст фізичного виховання, діяльнісний характер навчання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія між викладачем і студентами, педагогічна підтримка особистісного розвитку, організація рефлексивної діяльності, інтеграція фізкультурно-спортивної та громадської активності, використання цифрових технологій і створення безпечного освітнього середовища. Сукупність цих компонентів забезпечує не лише засвоєння студентами системи суспільно значущих цінностей, а й формування готовності керуватися ними у професійній діяльності та повсякденному житті.

Запропонована концепція дозволяє розглядати аксіологічну компетентність як динамічне особистісне утворення, розвиток якого відбувається протягом усього періоду навчання у закладі вищої освіти. Вона не обмежується накопиченням знань про моральні чи громадянські цінності, а передбачає здатність особистості усвідомлювати їх значущість, приймати їх як власні життєві орієнтири та реалізовувати у практичній діяльності незалежно від складності соціальних обставин.

Таким чином, авторська концепція формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту ґрунтується на розумінні фізичного виховання як інтегративного педагогічного процесу, що забезпечує гармонійне поєднання фізичного розвитку, морального виховання, громадянського становлення та особистісного самовдосконалення. Її реалізація створює передумови для підготовки фахівця, здатного не лише професійно виконувати свої

функції, а й керуватися гуманістичними цінностями, демонструвати соціальну відповідальність, психологічну стійкість і готовність до конструктивної діяльності в умовах сучасних суспільних викликів.

5. Педагогічні умови формування аксіологічної компетентності студентів

Формування аксіологічної компетентності студентської молоді є складним і багатоаспектним педагогічним процесом, ефективність якого визначається не лише змістом освітніх програм, а й сукупністю умов, у яких відбувається професійне, особистісне та світоглядне становлення майбутнього фахівця. У сучасній педагогіці поняття «педагогічні умови» розглядається як система спеціально організованих чинників, що забезпечують досягнення поставленої освітньої мети шляхом оптимального поєднання змісту, методів, форм організації навчання, особливостей педагогічної взаємодії та характеристик освітнього середовища [10, с. 17-21]. Саме педагогічні умови визначають, наскільки ефективно потенціал фізичної культури і спорту трансформується у реальний розвиток ціннісної сфери особистості.

Особливої актуальності проблема визначення педагогічних умов набуває в умовах воєнного стану, коли традиційні підходи до організації фізичного виховання зазнали суттєвих змін. Освітній процес функціонує в умовах підвищеного психоемоційного навантаження, дистанційних і змішаних форм навчання, обмежених можливостей використання спортивної інфраструктури та необхідності забезпечення безпеки учасників освітнього процесу. За таких обставин фізична культура перестає виконувати виключно оздоровчу функцію і перетворюється на важливий педагогічний інструмент підтримки психічного здоров'я, соціальної згуртованості, громадянської відповідальності та розвитку життєстійкості студентської молоді.

Результативність формування аксіологічної компетентності значною мірою залежить від *створення ціннісно орієнтованого освітнього середовища*. Його сутність полягає у тому, що всі компоненти освітнього процесу – зміст навчання, організація занять, стиль педагогічного спілкування, форми взаємодії між викладачем і студентами, система оцінювання – підпорядковуються єдиній виховній меті. За таких умов фізичні вправи, спортивні ігри, навчальні змагання та

інші види рухової активності розглядаються не як самоціль, а як засоби формування відповідальності, дисциплінованості, чесності, взаємоповаги, громадянської свідомості та культури здорового способу життя.

Важливою педагогічною умовою виступає *інтеграція аксіологічного компонента у зміст фізичного виховання*. Традиційно заняття фізичною культурою орієнтувалися переважно на розвиток фізичних якостей, удосконалення рухових умінь і зміцнення здоров'я. Проте сучасні суспільні виклики вимагають істотного розширення їхнього виховного потенціалу. Кожне навчальне заняття повинно містити ціннісний зміст, який реалізується через добір навчальних завдань, характер педагогічної взаємодії, організацію командної діяльності та рефлексивне осмислення отриманого досвіду. За такого підходу фізичне виховання стає простором, у якому студенти не лише вдосконалюють фізичну підготовленість, а й навчаються співпрацювати, поважати інших, відповідально ставитися до власних обов'язків і приймати етично виважені рішення.

Не менш важливою умовою є *активізація суб'єктної позиції студентів у процесі фізкультурно-спортивної діяльності*. Формування цінностей неможливе за умови пасивного засвоєння інформації або механічного виконання вправ. Лише особистісно значуща діяльність, що передбачає самостійне прийняття рішень, вибір способів досягнення поставленої мети, оцінювання власних результатів і відповідальність за їх наслідки, сприяє становленню стійких ціннісних орієнтацій. Саме тому сучасні заняття з фізичного виховання повинні максимально використовувати методи, що стимулюють активність студентів: роботу в малих групах, командні завдання, спортивні проєкти, рольові ситуації, дискусії, взаємооцінювання та рефлексивний аналіз виконаної діяльності.

Особливого значення набуває *створення позитивного психологічного клімату під час занять*. Психологічна безпека є необхідною передумовою розвитку особистості, особливо в умовах воєнного стану, коли значна частина студентів переживає підвищений рівень тривожності, емоційного виснаження та невизначеності. Атмосфера взаємної довіри, підтримки, поваги до особистості кожного здобувача освіти сприяє розвитку відкритого спілкування, формуванню впевненості у власних силах та позитивної мотивації до саморозвитку. За таких умов

фізична культура стає не лише навчальною дисципліною, а й ефективним засобом психологічної адаптації молоді до складних соціальних реалій.

Однією з визначальних педагогічних умов є *використання діяльнісного підходу до організації фізичного виховання*. Цінності не можуть бути сформовані лише шляхом пояснення або демонстрації. Їх становлення відбувається насамперед у процесі власної діяльності, коли студент отримує можливість практично реалізувати моральні принципи, оцінити наслідки своїх дій та усвідомити їх значення для себе й оточення. Участь у спортивних іграх, туристичних заходах, командних змаганнях, волонтерських спортивних проєктах створює природні педагогічні ситуації, у яких формується відповідальність, дисциплінованість, взаємодопомога, чесність, лідерські якості та готовність до співпраці.

Водночас важливою умовою ефективності цього процесу є *організація систематичної педагогічної рефлексії*. Саме рефлексія забезпечує перехід від безпосереднього досвіду до його усвідомлення, сприяє осмисленню морального змісту власних вчинків і допомагає студентам пов'язати результати фізкультурно-спортивної діяльності зі своїм особистісним розвитком. Обговорення труднощів, причин успіхів і невдач, аналіз взаємин у команді, оцінювання власної поведінки формують здатність до самопізнання, самоконтролю та моральної саморегуляції. У результаті фізичне виховання набуває не лише практичного, а й глибокого світоглядного значення.

Важливою педагогічною умовою формування аксіологічної компетентності студентської молоді є *професійна діяльність викладача фізичного виховання*, який у сучасному освітньому процесі виконує значно ширшу роль, ніж організатор рухової активності. Він виступає фасилітатором особистісного розвитку, наставником, носієм моральних і професійних цінностей, організатором освітнього середовища, у якому відбувається становлення ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців. Саме особистість викладача значною мірою визначає характер педагогічної взаємодії, психологічний клімат навчальної групи та ефективність виховного впливу фізкультурно-спортивної діяльності.

Особливого значення набуває особистий приклад викладача, адже формування цінностей здійснюється не лише через пояснення чи орга-

нізацію занять, а й через щоденну демонстрацію професійної етики, відповідальності, доброзичливості, справедливості та поваги до кожного студента. Молодь значною мірою сприймає модель поведінки педагога як зразок професійної та соціальної взаємодії. Якщо викладач демонструє культуру спілкування, толерантність, дотримання принципів академічної доброчесності, відкритість до діалогу та здатність підтримувати студентів у складних життєвих ситуаціях, саме ці якості поступово інтегруються у систему цінностей здобувачів освіти. Таким чином, особистість педагога стає важливим чинником інтеріоризації моральних і громадянських цінностей.

Суттєвою умовою ефективності досліджуваного процесу є *інтеграція різних видів діяльності студентської молоді*. Формування аксіологічної компетентності не може обмежуватися лише аудиторними заняттями з фізичного виховання. Найбільшого виховного ефекту можна досягти за умови поєднання навчальної, спортивної, оздоровчої, волонтерської, громадської та культурно-просвітницької діяльності. Така інтеграція забезпечує перенесення сформованих цінностей із навчального середовища у реальне соціальне життя.

Ефективним прикладом такої інтеграції є залучення студентів до організації спортивно-масових заходів, благодійних турнірів, фізкультурно-оздоровчих програм для дітей, ветеранів, військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та інших соціальних груп. Участь у подібних проєктах дозволяє студентам усвідомити суспільну значущість власної діяльності, сформувати почуття соціальної відповідальності, розвинути емпатію, комунікативну культуру та готовність до громадянської активності. Саме через практичну допомогу іншим людина найглибше засвоює гуманістичні цінності, які становлять основу аксіологічної компетентності.

У сучасних умовах дедалі більшого значення набуває *використання цифрових технологій* як педагогічного ресурсу формування ціннісної сфери студентської молоді. Дистанційне та змішане навчання, яке стало звичним явищем у період воєнного стану, потребує переосмислення традиційних форм організації фізичного виховання. Цифрове освітнє середовище вже не може розглядатися виключно як засіб передачі інформації. Воно повинно забезпечувати підтримку мотивації студентів до фізичної активності, розвиток навичок самоорганізації,

відповідального ставлення до власного здоров'я та формування культури безпечної поведінки.

Використання електронних навчальних курсів, мультимедійних матеріалів, цифрових платформ для організації самостійної роботи, онлайн-консультацій, відеоаналізу техніки виконання фізичних вправ, електронного моніторингу фізичної активності та засобів цифрової комунікації значно розширює можливості виховного впливу фізичної культури. Водночас застосування цифрових технологій сприяє розвитку інформаційної культури студентів, формуванню відповідального ставлення до використання інформаційних ресурсів, уміння критично оцінювати інформацію та організовувати власний освітній простір.

Окрему увагу слід приділити *формуванню життєстійкості як інтегральної характеристики сучасної особистості*. Умови воєнного стану істотно підвищують рівень психологічного навантаження на студентську молодь, що потребує створення спеціальних педагогічних механізмів розвитку емоційної стійкості, саморегуляції та адаптивності. Саме фізична культура має значний потенціал для вирішення цього завдання. Регулярна рухова активність сприяє нормалізації психоемоційного стану, розвитку навичок подолання труднощів, підвищенню впевненості у власних силах і формуванню позитивного ставлення до життя.

Педагогічно доцільно організовані фізкультурно-спортивні заняття створюють ситуації поступового досягнення успіху, які допомагають студентам відчути власну компетентність і можливість контролювати результати своєї діяльності. Такі переживання формують позитивний досвід подолання труднощів, який згодом переноситься на інші сфери життя. У результаті фізична культура стає важливим чинником розвитку психологічної стійкості, що є необхідною передумовою професійного становлення майбутніх фахівців у сучасних соціальних умовах.

Особливістю організації фізичного виховання в умовах воєнного стану є *необхідність поєднання оздоровчих, виховних, громадянських та безпекових завдань*. Заняття фізичною культурою повинні не лише сприяти фізичному вдосконаленню студентів, а й формувати навички безпечної поведінки, взаємодопомоги, швидкого прийняття рішень у

надзвичайних ситуаціях, психологічної саморегуляції та готовності діяти в умовах ризику. Включення до змісту навчальних занять елементів домедичної допомоги, основ цивільного захисту, командної взаємодії у кризових ситуаціях, психологічної самодопомоги та підтримки інших значно підвищує практичну цінність фізичного виховання.

Важливо також забезпечити системність процесу формування аксіологічної компетентності. Ціннісні орієнтації не можуть бути сформовані в межах окремих виховних заходів або епізодичних педагогічних впливів. Вони потребують послідовної, довготривалої та цілеспрямованої роботи, що охоплює весь період навчання у закладі вищої освіти. Лише систематичне поєднання навчальної, спортивної, виховної та громадської діяльності забезпечує стійкість сформованих цінностей і їх прояв у реальній поведінці студентів.

Отже, педагогічні умови формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту становлять взаємопов'язану систему організаційних, змістових, методичних і психологічних чинників, що забезпечують цілісність виховного процесу. До найважливіших із них належать створення ціннісно орієнтованого освітнього середовища, інтеграція аксіологічного змісту у фізичне виховання, активізація суб'єктної позиції студентів, використання діяльнісних і рефлексивних методів навчання, професійна готовність викладача до реалізації аксіологічного підходу, поєднання навчальної та соціально значущої діяльності, використання цифрових освітніх технологій, розвиток життєстійкості та врахування специфіки функціонування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. Саме комплексна реалізація цих умов створює підґрунтя для формування аксіологічної компетентності як інтегральної характеристики особистості майбутнього фахівця, здатного керуватися гуманістичними, громадянськими й професійними цінностями у власній діяльності та суспільному житті.

6. Система формування аксіологічної компетентності студентів

Проведений аналіз сучасних наукових підходів до проблеми формування аксіологічної компетентності студентської молоді дозволяє стверджувати, що існуючі концепції професійної підготовки майбутніх фахівців лише частково враховують потенціал фізичної культури

і спорту як ефективного засобу розвитку ціннісної сфери особистості. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених компетентнісному підходу, аксіологічній освіті, здоров'язбережувальним технологіям та виховному потенціалу фізичного виховання, більшість із них розглядає зазначені напрями ізольовано один від одного. Водночас сучасні умови розвитку українського суспільства, пов'язані з воєнним станом, потребують інтегрованого педагогічного підходу, який забезпечував би одночасний розвиток фізичних, моральних, громадянських і професійно значущих якостей студентської молоді.

З огляду на це виникає необхідність побудови цілісної педагогічної системи, яка б об'єднувала теоретичні положення аксіології, компетентнісної освіти, сучасної теорії фізичного виховання та психології особистісного розвитку в єдину систему. У межах проведеного дослідження така система розглядається як цілісна педагогічна конструкція, що відображає логіку, зміст, послідовність та взаємозв'язок усіх компонентів процесу формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту.

На відміну від традиційного трактування педагогічної системи як сукупності взаємопов'язаних взаємодіючих компонентів (засобів, методів, процесів та суб'єктів), які утворюють єдину цілісну структуру, спрямовану на розвиток, виховання та навчання особистості, запропонована модель має концептуальний характер. Вона не лише описує окремі елементи професійної підготовки студентів, а й відображає закономірності їхньої взаємодії, механізми розвитку особистості та педагогічні умови, що забезпечують досягнення очікуваного результату. У цьому контексті педагогічна система виступає інструментом освітнього процесу, орієнтованого на гармонійний розвиток особистості майбутнього фахівця, здатного керуватися гуманістичними цінностями у професійній діяльності та суспільному житті.

Методологічною основою авторської системи виступає інтеграція кількох взаємодоповнювальних наукових підходів, кожен із яких виконує власну функцію у процесі формування аксіологічної компетентності. Базовим є аксіологічний підхід, відповідно до якого особистість розглядається як суб'єкт ціннісного вибору, а освіта – як процес засвоєння, осмислення та реалізації системи загальнолюдських, національних і професійних цінностей. Саме аксіологічний підхід визна-

чає стратегічну спрямованість фізичного виховання на формування моральної культури студентської молоді.

Компетентнісний підхід забезпечує орієнтацію освітнього процесу на досягнення інтегрованого результату навчання. У межах запропонованої системи аксіологічна компетентність трактується не як сукупність окремих знань про моральні цінності, а як здатність особистості приймати відповідальні рішення, здійснювати моральний вибір, будувати власну поведінку відповідно до гуманістичних принципів та реалізовувати їх у різних сферах суспільного життя. Такий підхід дозволяє інтегрувати когнітивний, емоційний, мотиваційний та діяльнісний аспекти розвитку особистості в єдину систему.

Не менш важливим є діяльнісний підхід, який визначає практичний характер формування аксіологічної компетентності. Його сутність полягає у визнанні діяльності основним механізмом розвитку особистості. Засвоєння цінностей відбувається не шляхом механічного запам'ятовування моральних норм, а через особистий досвід участі у фізкультурно-спортивній діяльності, виконання соціально значущих завдань, взаємодію з іншими людьми, подолання труднощів та відповідальність за результати власної діяльності. Саме тому фізична культура створює унікальні педагогічні можливості для поєднання навчання, виховання та особистісного розвитку.

Особистісно орієнтований підхід забезпечує врахування індивідуальних особливостей кожного студента, його життєвого досвіду, мотиваційної сфери, фізичних можливостей та психологічного стану. Це положення набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, коли значна частина студентської молоді переживає наслідки тривалого психоемоційного напруження, втрати звичного способу життя та необхідності адаптації до нових соціальних умов. Відтак організація фізичного виховання повинна створювати умови для особистісної підтримки кожного здобувача освіти, розвитку його потенціалу та формування впевненості у власних можливостях.

Системний підхід дозволяє розглядати процес формування аксіологічної компетентності як відкриту педагогічну систему, елементи якої перебувають у постійній взаємодії. Зміна будь-якого компонента цієї системи неминуче впливає на функціонування інших її складових. Саме тому ефективність формування аксіологічної компетентності

визначається не окремими педагогічними заходами, а узгодженістю всіх структурних компонентів освітнього процесу.

Водночас сучасні соціальні виклики зумовлюють необхідність включення до методологічної основи системи середовищного підходу. Його реалізація передбачає створення освітнього середовища, яке стимулює особистісний розвиток студентів, забезпечує можливості для їхньої активної взаємодії, соціальної відповідальності та практичного застосування сформованих цінностей. У цьому випадку фізична культура перестає бути лише навчальною дисципліною і трансформується у багатофункціональний освітній простір, що інтегрує навчальну, виховну, спортивну, громадську та волонтерську діяльність студентської молоді.

Концептуально важливою особливістю запропонованої системи є її орієнтація на формування не окремих моральних якостей, а цілісної аксіологічної культури особистості. У цьому дослідженні аксіологічна компетентність розглядається як інтегральне особистісне утворення, що поєднує систему знань про суспільні й професійні цінності, внутрішню мотивацію до їх реалізації, емоційно позитивне ставлення до моральних норм, здатність здійснювати ціннісний вибір та готовність реалізовувати власні переконання у практичній діяльності. Таким чином, кінцевим результатом педагогічного процесу є не накопичення знань про цінності, а формування особистості, для якої цінності стають внутрішніми регуляторами поведінки.

Авторська система виходить із положення, що процес формування аксіологічної компетентності має безперервний характер і здійснюється протягом усього періоду навчання у закладі вищої освіти. Кожне навчальне заняття, спортивний захід, проєкт, волонтерська акція чи форма громадської активності розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиного педагогічного процесу. Такий підхід дозволяє уникнути фрагментарності виховної роботи та забезпечує поступове накопичення студентами ціннісного досвіду, який трансформується у стійкі особистісні переконання.

Отже, концептуальна основа запропонованої системи полягає у поєднанні аксіологічного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, системного та середовищного підходів, що забезпечують цілісність педагогічного процесу й орієнтують його на

формування аксіологічної компетентності як інтегральної характеристики особистості студента. Відмінною рисою є її спрямованість на гармонізацію фізичного, морального, громадянського та професійного розвитку молоді, що повною мірою відповідає сучасним потребам української вищої освіти в умовах воєнного стану.

Вихідною позицією системи є положення про те, що будь-які стійкі ціннісні орієнтації виникають лише за умови особистісного прийняття людиною певних ідей, норм і принципів. Неможливо сформувати відповідальність, громадянську свідомість, повагу до інших чи патріотизм шляхом інформаційного впливу або адміністративного контролю. Цінності стають внутрішніми регуляторами поведінки лише тоді, коли людина переживає їх як власний досвід. Саме тому центральним механізмом запропонованої системи виступає активне включення студентської молоді в різноманітні форми фізкультурно-спортивної діяльності, що створюють умови для особистісного переживання успіху, відповідальності, співробітництва, взаємодопомоги, чесної конкуренції та морального вибору.

У межах авторської системи розвиток аксіологічної компетентності розпочинається з формування ціннісного усвідомлення. Йдеться не лише про ознайомлення студентів із загальнолюдськими, громадянськими чи професійними цінностями, а насамперед про усвідомлення їхньої ролі у власному житті. На цьому етапі фізична культура виконує пізнавально-смислотворчу функцію, допомагаючи студентам осмислити взаємозв'язок між фізичним здоров'ям, психологічним благополуччям, професійною ефективністю та соціальною відповідальністю. Через аналіз життєвих ситуацій, обговорення моральних дилем, рефлексивні бесіди після занять, приклади спортивної етики та історії видатних спортсменів формується первинне розуміння цінності здоров'я, людської гідності, взаємоповаги, чесності й громадянського обов'язку.

Наступним етапом розвитку стає формування внутрішньої мотивації. Якщо на попередньому рівні студент переважно усвідомлює значущість певних цінностей, то тепер вони поступово набувають особистісного змісту. Важливо, що така трансформація відбувається не під зовнішнім примусом, а завдяки позитивному досвіду участі у фізкультурно-спортивній діяльності. Досягнення індивідуального резуль-

тату, підтримка товаришів по команді, подолання власних труднощів, переживання спільного успіху створюють позитивне емоційне підкріплення, яке посилює прагнення студента діяти відповідно до засвоєних цінностей. Саме внутрішня мотивація забезпечує стійкість ціннісних орієнтацій і визначає готовність особистості керуватися ними незалежно від зовнішнього контролю.

Особливе місце у запропонованій системі посідає емоційно-ціннісний механізм розвитку особистості. Досвід фізкультурно-спортивної діяльності характеризується високою емоційною насиченістю. Радість перемоги, переживання поразки, підтримка команди, відповідальність за спільний результат, необхідність швидкого прийняття рішень формують емоційне ставлення до моральних категорій, які в традиційному навчанні нерідко залишаються лише теоретичними поняттями. Завдяки цьому моральні цінності перестають бути абстрактними деклараціями й набувають особистісної значущості. Саме емоційне переживання є тим психологічним механізмом, що забезпечує глибоке засвоєння цінностей і їхню інтеграцію у внутрішній світ особистості.

Водночас система передбачає, що справжній розвиток аксіологічної компетентності можливий лише за умови переходу від емоційного переживання до практичної діяльності. Саме тому центральним компонентом педагогічного процесу виступає систематичне включення студентів у різноманітні види активності, які потребують реального прояву моральних якостей. Йдеться про участь у командних спортивних іграх, організацію фізкультурно-оздоровчих заходів, проведення спортивних фестивалів, реалізацію волонтерських ініціатив, участь у благодійних спортивних акціях, співпрацю зі школами, громадами, ветеранськими організаціями та іншими соціальними інституціями. Саме така діяльність створює природні умови для прояву відповідальності, лідерства, взаємодопомоги, дисциплінованості, поваги до інших та готовності працювати заради спільного результату.

Принципово важливим положенням запропонованої системи є взаємозв'язок між фізичним і духовно-моральним розвитком особистості. У традиційній практиці фізичне виховання часто орієнтується переважно на вдосконалення фізичної підготовленості або розвиток окремих рухових якостей. Натомість авторська система виходить із того,

що фізичний розвиток набуває справжньої педагогічної цінності лише тоді, коли він супроводжується розвитком моральної культури, соціальної відповідальності та здатності до саморегуляції. У цьому контексті фізичне вдосконалення не є кінцевою метою освітнього процесу, а виступає важливим чинником становлення цілісної особистості.

Системоутворювальним елементом системи є педагогічна взаємодія викладача і студентів. Її особливість полягає у відмові від авторитарної моделі навчання на користь партнерських взаємин, заснованих на взаємній повазі, довірі, відкритому діалозі та спільній відповідальності за результати освітньої діяльності. За таких умов викладач перестає бути лише джерелом знань і контролюючою особою. Він стає організатором освітнього середовища, наставником, фасилітатором і модератором ціннісного розвитку студентської молоді. Його професійна компетентність виявляється не тільки у володінні сучасними методиками фізичного виховання, а й у здатності створювати педагогічні ситуації, які стимулюють моральний вибір, рефлексію та особистісне зростання.

Особливістю запропонованої системи є її відкритість до сучасних цифрових освітніх технологій. В умовах змішаного та дистанційного навчання цифрове середовище стає важливою складовою фізичного виховання. Використання електронних курсів, інтерактивних платформ, відеотренувань, цифрових щоденників фізичної активності, мобільних застосунків для самоконтролю та онлайн-рефлексії забезпечує безперервність освітнього процесу, підтримує навчальну мотивацію студентів і створює додаткові можливості для їхнього особистісного розвитку. При цьому цифрові технології розглядаються не як самоціль, а як інструмент розширення педагогічних можливостей фізичного виховання.

Важливою рисою системи є її адаптивність до умов воєнного стану. На відміну від традиційних моделей фізичного виховання, орієнтованих переважно на мирний період функціонування суспільства, запропонована система враховує необхідність розвитку психологічної стійкості, готовності до дій у кризових ситуаціях, навичок взаємодопомоги, відповідальної поведінки та громадянської активності. Саме тому зміст фізкультурно-спортивної діяльності доповнюється елементами, які сприяють формуванню життєстійкості, навичок командної

взаємодії, емоційної саморегуляції та здатності конструктивно діяти в умовах невизначеності.

Таким чином, авторська система являє собою динамічну педагогічну структуру, у якій фізкультурно-спортивна діяльність виступає інтегрувальним чинником формування аксіологічної компетентності студентської молоді. Її функціонування ґрунтується на безперервній взаємодії ціннісного усвідомлення, внутрішньої мотивації, емоційного переживання, практичної діяльності та рефлексивного осмислення набутого досвіду. Саме така логіка забезпечує поступовий перехід від засвоєння соціально значущих цінностей до їх внутрішнього прийняття і практичної реалізації у професійній, громадській та повсякденній діяльності студентів.

Ефективність будь-якої педагогічної системи визначається не лише обґрунтованістю її структурних компонентів, а й здатністю забезпечувати закономірний розвиток особистості в реальному освітньому процесі. Саме тому запропонована система розглядається як динамічна структура, функціонування якої забезпечується постійною взаємодією всіх її складових. Її особливість полягає в тому, що кожний компонент не існує ізольовано, а перебуває у стані безперервного взаємовпливу з іншими елементами системи. Унаслідок цього формування аксіологічної компетентності набуває характеру послідовного особистісного розвитку, що здійснюється впродовж усього періоду навчання студентів у закладі вищої освіти.

Функціонування системи розпочинається зі створення педагогічного середовища, яке забезпечує позитивне сприйняття студентами фізичної культури як невід'ємної складової власного життя. На початковому етапі особливо важливо сформувати стійку мотивацію до участі у фізкультурно-спортивній діяльності. Проте така мотивація не повинна обмежуватися прагненням досягти високих спортивних результатів або покращити фізичну форму. Значно важливішим є усвідомлення студентами того, що фізична культура є ефективним засобом розвитку особистості, підтримання психічного здоров'я, удосконалення комунікативних умінь, формування відповідальності та готовності до взаємодії з іншими людьми.

Після виникнення внутрішньої мотивації педагогічний процес переходить у фазу активного засвоєння ціннісного досвіду. На цьому

етапі провідне значення має спеціально організована фізкультурно-спортивна діяльність, яка створює ситуації морального вибору, співробітництва, взаємної підтримки, лідерства, відповідальності та подолання труднощів. Саме в таких педагогічних ситуаціях студенти отримують можливість не лише ознайомитися із соціально значущими цінностями, а й перевірити їх практичну значущість у реальній діяльності. Внаслідок цього відбувається поступова трансформація зовнішніх соціальних норм у внутрішні особистісні переконання.

Принциповою особливістю запропонованої системи є те, що засвоєння цінностей відбувається циклічно. Кожна нова ситуація взаємодії під час навчальних занять, спортивних ігор, змагань, туристичних походів чи волонтерських проєктів створює можливість для повторного осмислення вже сформованих переконань. У результаті моральні принципи поступово закріплюються у свідомості студентів, стають більш стійкими та починають виконувати функцію внутрішніх регуляторів поведінки. Таким чином, розвиток аксіологічної компетентності відбувається не шляхом одноразового педагогічного впливу, а через систематичне повторення ціннісно насичених ситуацій, кожна з яких доповнює попередній досвід особистості.

Важливою складовою функціонування системи є безперервний рефлексивний супровід освітнього процесу. Після завершення кожного етапу фізкультурно-спортивної діяльності студентам необхідно не лише оцінити власні спортивні результати, а й проаналізувати особистісний досвід, характер взаємодії з іншими учасниками, рівень відповідальності, прояви взаємодопомоги, чесності, дисциплінованості та здатності працювати в команді. Така педагогічна рефлексія сприяє усвідомленню студентами власних моральних досягнень, визначенню напрямів подальшого самовдосконалення та поступовому формуванню навичок саморегуляції. Саме рефлексія забезпечує інтеграцію набутого досвіду в систему особистісних цінностей і створює умови для їхнього перенесення в інші сфери життєдіяльності.

Особливістю авторської системи є її спрямованість на забезпечення міждисциплінарної інтеграції. Формування аксіологічної компетентності не може обмежуватися лише змістом навчальної дисципліни «Фізичне виховання». Цінності, які засвоюються під час фізкультурно-спортивної діяльності, повинні отримувати подальший розвиток у

процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, проходження педагогічної практики, участі у студентському самоврядуванні, громадських ініціативах та волонтерських проєктах. Саме така інтеграція забезпечує перенесення сформованих ціннісних установок у різні сфери професійної й соціальної активності майбутнього фахівця.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває розвиток життєстійкості як інтегральної характеристики особистості. Запропонована системи передбачає цілеспрямоване використання фізкультурно-спортивної діяльності як засобу формування психологічної готовності до подолання труднощів, емоційної саморегуляції та адаптації до нестабільних соціальних умов. Регулярна рухова активність, виконання командних завдань, подолання фізичних навантажень, участь у туристичних заходах та спортивних випробуваннях створюють ситуації контрольованого подолання труднощів. Накопичення такого досвіду сприяє розвитку впевненості у власних можливостях, здатності приймати відповідальні рішення, діяти в умовах невизначеності та підтримувати інших членів колективу.

Однією з принципових відмінностей запропонованої системи є комплексне оцінювання результатів формування аксіологічної компетентності. Традиційне оцінювання успішності студентів у фізичному вихованні переважно базується на визначенні рівня фізичної підготовленості, технічної майстерності або виконання нормативних вимог. Проте такий підхід не відображає змін, що відбуваються у ціннісній сфері особистості. У зв'язку з цим доцільно здійснювати комплексне оцінювання, яке охоплює когнітивний, мотиваційний, емоційно-ціннісний, діяльнісний та рефлексивний аспекти розвитку студентів.

Когнітивний критерій характеризує рівень сформованості знань про систему загальнолюдських, громадянських, професійних і здоров'язбережувальних цінностей, а також розуміння їхнього значення для професійної діяльності та особистого життя. Високий рівень цього критерію виявляється у здатності студентів не лише відтворювати відповідні знання, а й аргументовано пояснювати їхню роль у сучасному суспільстві, аналізувати моральні проблеми та обґрунтовувати власну позицію.

Мотиваційний критерій відображає ступінь сформованості внутрішньої потреби у фізичному самовдосконаленні, дотриманні здо-

рового способу життя, професійному розвитку та реалізації суспільно значущих цінностей. Високий рівень мотивації характеризується стійким прагненням студентів брати участь у фізкультурно-спортивній діяльності не під впливом зовнішнього контролю, а на основі особистісного усвідомлення її цінності.

Емоційно-ціннісний критерій характеризує рівень особистісного прийняття гуманістичних і громадянських цінностей, сформованість позитивного ставлення до здорового способу життя, моральних норм, взаємодопомоги, патріотизму, академічної доброчесності та соціальної відповідальності. Його показниками виступають емоційна залученість студентів до спільної діяльності, емпатія, толерантність, готовність підтримувати інших і здатність переживати успіх команди як власне досягнення.

Діяльнісний критерій відображає здатність реалізовувати сформовані цінності у практичній діяльності. Його проявами є відповідальна поведінка під час занять, дотримання принципів чесної гри, дисциплінованість, здатність працювати в команді, виконання лідерських функцій, участь у волонтерських, громадських та спортивно-масових заходах, а також готовність застосовувати сформовані компетентності у майбутній професійній діяльності.

Рефлексивний критерій характеризує здатність особистості до самоаналізу, оцінювання власних досягнень, усвідомлення причин успіхів і невдач, визначення перспектив подальшого особистісного розвитку. Саме рефлексивна діяльність забезпечує безперервне самовдосконалення особистості та перетворює аксіологічну компетентність на динамічне особистісне утворення, здатне розвиватися впродовж усього життя.

За сукупністю визначених критеріїв доцільно виокремити три рівні сформованості аксіологічної компетентності: високий, достатній і базовий. *Високий рівень* характеризується цілісністю системи цінностей, стійкою внутрішньою мотивацією, готовністю до відповідальної поведінки та здатністю послідовно реалізовувати гуманістичні принципи в різних життєвих ситуаціях. *Достатній рівень* свідчить про сформованість основних ціннісних орієнтацій, однак їх практична реалізація ще залежить від конкретних обставин і потребує подальшого педагогічного супроводу. *Базовий рівень* характеризується фра-

гментарністю знань, нестійкістю мотивації та недостатньою готовністю до самостійного морального вибору, що обумовлює необхідність посилення цілеспрямованої виховної роботи.

Таким чином, запропонована педагогічна система формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану є цілісною структурою, що інтегрує методологічні засади, ціннісний зміст освіти, діяльнісні механізми, сучасні освітні технології, педагогічні умови та систему оцінювання результатів. Її практична реалізація забезпечує гармонійний розвиток особистості студента, формування відповідального ставлення до власного здоров'я, стійких моральних переконань, громадянської свідомості, професійної етики, психологічної стійкості та готовності до конструктивної діяльності в умовах сучасних суспільних викликів. Запропонована система може бути адаптована до освітнього процесу закладів вищої освіти різних профілів, що визначає її універсальність, практичну значущість і перспективність для подальших наукових досліджень та педагогічної практики.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу комплексно обґрунтувати теоретичні й методологічні засади формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану. Встановлено, що сучасні суспільні виклики актуалізують необхідність підготовки фахівців, які поєднують професійну компетентність із моральною зрілістю, громадянською відповідальністю, здоров'язбережувальною культурою та здатністю ефективно діяти в умовах соціальної нестабільності.

У дослідженні доведено, що аксіологічна компетентність є інтегративною характеристикою особистості, яка охоплює систему ціннісних знань, внутрішню мотивацію, моральні переконання, здатність до відповідального вибору та практичної реалізації гуманістичних принципів у професійній і суспільній діяльності. Її формування має здійснюватися як цілісний педагогічний процес, спрямований не лише на засвоєння цінностей, а й на їх особистісне прийняття та втілення в поведінці.

Обґрунтовано, що фізична культура і спорт володіють значним виховним потенціалом, який реалізується через розвиток відповідаль-

ності, дисциплінованості, взаємоповаги, чесності, командної взаємодії, наполегливості та готовності до подолання труднощів. Участь студентів у фізкультурно-спортивній діяльності створює умови для перетворення соціально значущих цінностей на внутрішні переконання та стійкі моделі поведінки.

Визначено, що ефективність формування аксіологічної компетентності забезпечується за умови створення ціннісно орієнтованого освітнього середовища, аксіологізації змісту фізичного виховання, реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, інтеграції навчальної, спортивної та громадської діяльності, використання сучасних цифрових технологій і розвитку рефлексії студентів.

Одним із головних результатів дослідження стало розроблення авторської системи формування аксіологічної компетентності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану. Її особливість полягає в інтеграції аксіологічного, компетентнісного, діяльнісного, системного, особистісно орієнтованого та середовищного підходів. Запропонована система забезпечує послідовний перехід від усвідомлення цінностей через формування внутрішньої мотивації та практичний досвід до рефлексії й особистісного самовдосконалення.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання запропонованої системи, педагогічних умов і методичних підходів у системі вищої освіти для підвищення виховного потенціалу фізичного виховання, розвитку здоров'язбережувальної культури, громадянської відповідальності, професійної етики та життєстійкості студентської молоді.

Отже, результати дослідження підтверджують, що фізична культура і спорт у сучасних умовах виступають не лише засобами фізичного розвитку, а й ефективним педагогічним ресурсом формування ціннісно зрілої, соціально відповідальної та психологічно стійкої особистості, здатної до професійної діяльності й активної участі у відновленні та розвитку українського суспільства. Перспективи подальших досліджень пов'язані з експериментальною перевіркою ефективності запропонованої системи та її адаптацією до різних освітніх середовищ і спеціальностей.

Список літератури:

1. Адєєва О. В., Соколов В. І., Чебан В. Ф., Єфімов Г. О. Аксіологічний підхід у формуванні фізичної культури здобувачів вищої освіти. *Педагогічна Академія: Наукові Записки*. 2025. № 19. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15716878

2. Андрущенко В. П. Інтеграція цінностей: педагогічний досвід Європи. Стаття перша. Велика хартія університетів. *Вища освіта України*. 2013. № 1. С. 5-10.

3. Андрущенко Т.В. Національне та загальнолюдське як домінантні цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2015. № 9-10. С. 117-134.

4. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ–Чернівці : «Букрек», 2018. 320 с.

5. Гріньова О. М. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій особистості в пізньому юнацькому віці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2018. № 6. С. 9-13.

6. Корж Н.В. Ефективність технології формування ціннісного ставлення студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 2017. № 3. С. 59-64.

7. Кравченко Т. В. Фізична культура і спорт як засіб соціалізації молоді та інтеграції у суспільство. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2021. № 48. С. 66-72.

8. Кремень В. Г. Глобальний світ і особистість: ціннісні орієнтири людського буття. *Наука і суспільство*. 2018. № 5-6. С. 2-10.

9. Кузнєцова О. В. Спорт як чинник соціалізації студентської молоді. *Науковий часопис НПУ імені М. п. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. № 3К (133). С. 45-48.

10. Литвин А.В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : практ. посібник. 3-е вид. доп. Львів : ЛДУБЖД, 2022. 90 с.

11. Марченко О. Ю., Ростов О. Ю. Ціннісні орієнтації як чинник формування індивідуальної фізичної культури школярів. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2024. Вип. 12 (185). С. 116-122.

12. Москаленко Н. В., Корж Н. Л. Технологія формування ціннісного ставлення у студентів до самостійних занять фізичною культурою. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 1. С. 201-206.

13. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 272 с.

References:

1. Adieieva O. V., Sokolov V. I., Cheban V. F., Yefimov H. O. (2025). *Aksiolohichnyi pidkhid u formuvanni fizychnoi kultury zdobuvachiv vyshchoi osvity* [An axiological approach to the formation of physical culture among higher

education students]. *Pedahohichna Akademiia: Naukovi Zapysky, № 19*. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15716878 (in Ukrainian)

2. Andrushchenko V. P. (2013). *Intehratsiia tsinnostei: pedahohichnyi dosvid Yevropy. Stattia persha. Velyka khartiia universytetiv* [Integration of values: The pedagogical experience of Europe. Article One. Magna Charta Universitatum]. *Vyshcha Osvita Ukrainy, № 1*, pp. 5-10. (in Ukrainian)

3. Andrushchenko T. V. (2015). *Natsionalne ta zahalnoliudske yak dominantni tsinnosti suchasnoi osvitnoi polityky (yevropeiskyi kontekst)* [National and universal values as dominant values of modern educational policy (European context)]. *Multyversum. Filosofskyi Almanakh, № 9-10*, pp. 117-134. (in Ukrainian)

4. Bekh I. D. (2018*). Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnostei* [Personality on the way to spiritual values]. Bukrek. 320 p. (in Ukrainian)

5. Hrinova O. M. (2018). *Psykholohichni osoblyvosti stanovlennia tsinnisnykh oriientatsii osobystosti v piznomu yunatskomu vitsi* [Psychological characteristics of the formation of personal value orientations in late adolescence]. *Naukovi Zapysky Natsionalnoho Universytetu «Ostrozka Akademiia», № 6*, pp. 9-13. (in Ukrainian)

6. Korzh N. V. (2017). *Efektyvnist tekhnolohii formuvannia tsinnisnoho stavlennia studentiv do fizychnoi kultury v protsesi samostiinykh zaniat* [Effectiveness of the technology for forming students' value attitude toward physical culture during independent study]. *Sportyvnyi Visnyk Prydniprovia, № 3*, pp. 59-64. (in Ukrainian)

7. Kravchenko T. V. (2021). *Fizychna kultura i sport yak zasib sotsializatsii molodi ta intehratsii u suspilstvo* [Physical culture and sports as a means of youth socialization and integration into society]. *Naukovyi Visnyk Izmailskoho Derzhavnoho Humanitarnoho Universytetu, № 48*, pp. 66-72. (in Ukrainian)

8. Kremen V. H. (2018). *Hlobalnyi svit i osobystist: tsinnisni oriientyry liudskoho buttia* [The global world and personality: Value orientations of human existence]. *Nauka i Suspilstvo, № 5-6*, pp. 2-10. (in Ukrainian)

9. Kuznietsova O. V. (2021). *Sport yak chynnyk sotsializatsii studentskoi molodi* [Sport as a factor of student youth socialization]. *Naukovyi Chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 15: Naukovo-pedahohichni Problemy Fizychnoi Kultury (Fizychna Kultura i Sport), № 3K*(133), pp. 45-48. (in Ukrainian)

10. Lytvyn A.V. Metodolohichni zasady poniattia «pedahohichni umovy» [Methodological foundations of the concept of "pedagogical conditions"]. (2022). (3rd ed.). Lviv State University of Life Safety. 90 p. (in Ukrainian)

11. Marchenko O. Yu., Rostov O. Yu. (2024). *Tsinnisni oriientatsii yak chynnyk formuvannia indyvidualnoi fizychnoi kultury shkoliariv* [Value orientations as a factor in the formation of individual physical culture of schoolchildren]. *Naukovyi Chasopys Ukrainskoho Derzhavnoho Universytetu imeni Mykhaila Drahomanova, № 12*(185), pp. 116-122. (in Ukrainian)

12. Moskalenko N. V., Korzh N. L. (2016). *Tekhnolohiia formuvannia tsinnisnoho stavlennia u studentiv do samostiinykh zaniat fizychnoiu kulturoiu* [Technology for forming students' value attitude toward independent physical education activities]. *Sportyvnyi Visnyk Prydniprovia, № 1*, pp. 201-206. (in Ukrainian)

13. Shyian B. M. (2006). *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkoliariv* [Theory and methodology of physical education of schoolchildren]. Vol. 1. Navchalna Knyha – Bohdan. 272 p. (in Ukrainian)